

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1995
FORFATTER:	Anneline Jenaen
TITEL:	Mit år aom enepige på Skovridergården i Sdr. Stenderup.
KORT RESUME:	Erindringer fra forfatterena tid aom tjeneatepige 1942-43, bl.a. om et nedatyr tet engelak fly i 1943.

Mit år som enepige på Skovridergården i Sdr. Stenderup

af Anneline Jensen

Siden 1953 har jeg boet i Kolding. De første 16 år af mit liv har jeg levet i den sydvestlige del af Sønderjylland. I 1942 tog jeg præliminæreksamen. Min far var landarbejder, så der var absolut ikke råd til at følge min læselyst længere og komme på seminariet. Jeg havde allerede været 2 år længere hjemme end mine jævnaldrende fra landsbyskolen. Jeg prøvede at få plads som lærling i en manufakturhandel. Min mor syede for naboer og bekendte, og tøj havde altid interesseret mig. Det var umuligt i 1942. Krigen var skyld i, at der ikke var ret meget at handle med - og altså heller ikke brug for elever. Jeg kom så på en privat telefoncentral i Sønderjylland, hvor jeg også skulle hjælpe i huset. Efter kort tid begyndte jeg at læse annoncer om plads i huset. Der skulle helst være børn i familien.

Jeg søgte og fik pladsen som enepige på Skovridergården i Sdr. Stenderup fra 1. november 1942. Lønnen var 45 kr. om måneden. Jeg fik et pænt lille værelse, og jeg havde normalt fri hver aften, når der var vasket op efter middagen. Hver 3. uge skulle jeg have fri fra lørdag middag til søndag aften. Det var fine betingelser dengang.

Familien bestod af skovrider Lassen, fru Lassen og to små finnedrenge, Kauko og Vecko, som de havde taget i pleje efter Vinterkrigen. Kauko var 6 år og Vecko 5 år, da jeg startede i pladsen. Familien var ny på egnen, var kommet fra Hille-rød om sommeren og kendte endnu ikke ret

mange, så selskabelighed var der ikke ret meget af. Udover familien boede der en forstelev på gården. Han spiste dog ikke hos os. Og så var der en dejlig cockerspaniel - Lassie - endnu hvalp. Til storvask, hovedrengøring og ved andre særlige lejligheder var der konehjælp.

I stueetagen var der en stor entré, legestue til drengene, et stort køkken, anretterværelse, spisestue, en stor havestue, dagligstue, en lille verandastue - fruens eget rum og skovriderens kontor. På 1. sal var der soveværelse med udgang til terrassen, børnenes soveværelse, nogle gæsteværelser, forstelevens værelse, et rum til sytøj og lignende og mit værelse. Både fra køkken og entre var der nedgang til kælderen, hvor der også var mange rum: fyrrum med brændefyr, badeværelse, frugtrum med hylder til de mange æbler, som vi havde i haven, madkælder, vaske-rum og altmuligrum, hvor jeg bl.a. skulle pudse familiens sko. Dog ikke fodtøjet til skovbrug, det var forstelevens job at passe skovstøvlerne, og der skulle bruges både knofedt og læderfedt.

Min dag begyndte kl. 6.15, hvor skovrideren kaldte på mig, inden han gik ned. Jeg skulle starte med at tænde op i det store komfur i køkkenet, og så skulle der koges havregrød til skovrideren. 10 minutter i 7 skulle grøden hældes op, og tallerkenen stilles ud på terrassen til afkøling, inden han efter den daglige gymnastik kom for at spise. Et par gange faldt jeg i søvn igen - og grøden kom for sent ud. Det var ikke rart. Skovri-

Kauko, Vecko og Anneline Jensen med hunden Lassie, november 1942

deren var selv et meget pligtopfyldende menneske, så det var uhyre flovt, at han skulle vente, fordi jeg havde snydt mig til et kvarters ekstra morgensøvn.

Fru Lassen stod først op kl. 8 og spiste sammen med drengene kl. halvni, så jeg kunne nå at støvsuge og tørre støv af i dagligstuen og kontoret, inden de kom ned. Jeg spiste i køkkenet. Derefter skulle de forskellige rum i huset ordnes, inden vi gik i gang med forberedelserne til frokosten.

Fru Lassen var utrolig dygtig i huset, og jeg har lært meget af hende. Familien indtog måltiderne i spisestuen, mens jeg spiste i køkkenet. Denne opdeling føltes lidt underlig i starten, men jeg vænnede mig hurtigt til det. Værre var det, at jeg helst skulle sige »Fruen« og »Skovrideren« i tiltale i stedet for »De«. Det lød kunstigt i mine øre. Hjemme sagde alle du til hinanden, undtagen til præsten og degnen.

Fra ca. kl. et til kl. halvtre kunne jeg gå op på mit værelse og holde fri, men ofte brugte jeg tiden til at være sammen med drengene. Fra halvtre skulle der laves eftermiddagskaffe, og så var der tid til at gå igang med middagen. Når jeg dækkede bord til middagen, skulle der sættes nogle grønne glasskåle ind - halvt fyldt med vand - og jeg undrede mig længe over hvorfor, da de så urørte ud, når jeg tog dem ud igen. Fruen ringede med en lille klokke, når de var færdige med første ret, og en dag, da jeg kom ind for at tage tallerkener ud, så jeg skovrideren dyppe fingrene og tørre dem i servietten bagefter. Så forstod jeg pludselig navnet »skylleskåle«, og de var jo faktisk meget praktiske, så ofte som der var fugl og fisk på menuen. Tøjservietter blev brugt flere dage, og de skulle rulles pænt sammen og lægges i de forskellige servietringe, så de ikke blev byttet rundt. Der blev altid dækket med smukke glas, sølvtøj og fint porcelæn - håndmalet af et kunstnerisk familiemedlem. Motiverne var skovens planter og træer, og alle var forskellige. Fru Lassen mente, det skulle bruges hver dag, så de kunne glæde sig over det dagligt. Jeg var lidt bange for i starten at slå noget i stykker; men efterhånden blev det en vane at passe på uden at tænke over det. En gang gik det dog galt. Et fint glas gled fra mig og splintredes på gulvet. Da jeg ulykkeligt

undskyldte uheldet, sagde fru en blot: »Det var en skam, men den slags kan da ske,« og så blev der ikke mere snak om det glas.

Når jeg var færdig med opvask og oprydning efter middagen, skulle der sættes små skåle bag på komfuret med mælk og kærnemælk. De blev tildækket med runde træbrikker, så støv og fluer ikke kunne komme deri. Det blev til tykmælk til fru en, børnene og mig til næste dag.

Vi havde en stor have, dyrkede en del grønsager, havde mange frugtbuske, og så var der flere sorter af æbler, så både grønsager og frugt indgik i den daglige husholdning. Overskud af frugt og grønsager blev syltet eller henkogt til senere brug.

En gang om ugen kom en fisker med sæsonens fisk. Jeg havde aldrig rensset fisk før, og jeg fik kvalme af at røre ved den kolde slimede torsk, som var den første, jeg blev repræsenteret for. Fru Lassen så det og tog fisken, hvorefter hun bad mig se på, mens hun viste mig, hvordan sådan en torsk skulle renses og gøres klar, og så kunne jeg jo ikke være andet bekendt end at klare det selv næste gang. Vi fik også ofte vildt - d.v.s. fugle og indmad af dyr, når der havde været jagt; men fuglene var taget ud, når de kom ind i køkkenet.

Kort før jul slagtede vi gris. Slagteren parterede den, og da tror jeg også, at vi havde konehjælp. Der blev lavet blodbudding i forme, sylte, medisterpølse, leverpostej m.m. En del blev henkogt, noget skulle i saltkarret i kælderen, bl.a. skinken og flæskesiderne, der efter nogen tid blev sendt til røgning. Fryser var dengang et ukendt begreb. I de dage havde vi virkelig travlt, selv om fru en var god til at tilrettelægge arbejdet på den mest praktiske måde.

Skovridergården i april 1943 set fra vejen

Jeg tror, at grisen kom fra forpagterboligen, hvor Jørgen Bruun boede med sin familie. Der var en dreng og en pige på omtrent samme alder som Kauko og Vecko, så selv om der var ca. 2 km til den nærmeste nabo, havde børnene gode legemuligheder. Der var også en ung pige på forpagtergården, 14 år gammel. Hun kom samtidig med mig. Den forrige pige hos forpagteren havde fru Lassen kontaktet, for at jeg skulle lære nogle flere unge at kende. Hun var der fra egnen, og vi var jævnaldrende. Det blev til et årelangt venskab. På den måde kom jeg i kontakt med mange unge. Tre gange om ugen i vinterhalvåret cyklede eller gik jeg afhængigt af vejret til Sdr. Stenderup, ca. 4 km, for at deltage i gymnastik, folkedans og samariterkursus.

I sommerhalvåret spillede vi håndbold, eller vi cyklede til en af de nærmeste strande for at bade. Alle disse ting kunne jeg deltage i, fordi jeg havde fri så godt som hver aften. Kun når skovrideren og fru en skulle ud, og det var ikke ret tit, skulle jeg være hjemme hos drengene. Når vi

Skovridersfamilien på trappen, maj 1943

havde gæster, skulle jeg selvfølgelig også være der og hjælpe til, men det var sjældent.

Mit værelse var hyggeligt med skråvægge og møbleret pænt. Jeg havde en seng, der om dagen lignede en ottoman, fordi dynen blev rullet ind i sengetæppet som en rygpølle. Desuden var der en stol, et indbygget skab til tøj og et pænt lille sybord. Jeg måtte tage en kurv æbler med op, så ofte jeg ville, så der var rart, når min veninde og jeg hyggede os der om aftenen, bl.a. med strik-
ketøj.

Der blev også bagt meget til jul. Formkager, småkager, lagkager og gærbrød. Vi bagte selv sigtebrød. Der var kvæder i haven, og vi lavede kvædebrød som julekonfekt. Det tog tid, men det smagte dejligt. Både til madlavning og bagning brugte vi mange æbler, fordi der i haven var så mange slags æbler, både tidlige og sene.

Jeg fik fri hele julen. Juleaftensdag fik jeg lov til at cykle hjem. Mine forældre var flyttet til Tyrstrup ved Christiansfeld, så når jeg cyklede ind over Skamling og Vejstrup var der knap 20 km. Inden jeg drog afsted fik jeg en papkasse med

gaver fra drengene og herskabet. Den blev bundet bag på min cykel sammen med min taske. Cykeldæk og slanger var ikke for gode mere. Det var ikke let at få nyt cykelgummi, hvis man ikke havde særlige forbindelser. En cykelpumpe havde jeg heller ikke, så da jeg tabte mere og mere luft i baghjulet, måtte jeg til sidst gå, indtil jeg mødte en anden cyklist med pumpe - eller kom forbi et hus, hvor jeg kunne låne en pumpe. Hårdt pumpet kunne luften holde få km, inden hjulet igen var fladt. På den måde kom jeg til at gå mindst halvdelen af vejen hjem. Da jeg om aftenen pakkede papkassen ud og fandt 4 små nyttegaver, viste den ene sig at være en lang rund pakke. Ja, det var en cykelpumpe. Efter juledagene kom jeg tilbage til Skovridergården med en lappet slange og ekstra »kapper« af gamle dæk uden om de mest tyndslidte steder på dækket. Da jeg fortalte fru Lassen om min »gåtur«, sagde hun: »Ja, vi havde talt om, at De skulle vide, at der var en pumpe i den ene pakke; men vi blev enige om, at det var mere spændende ikke at kende gaverne på forhånd«. Jeg tog forresten

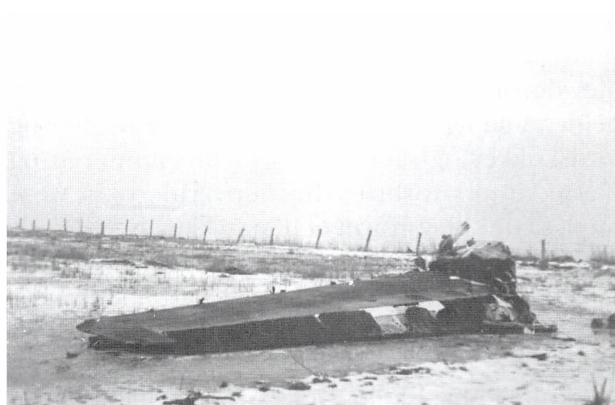
Skovridergårdens pigeværelse, juni 1943

ikke skade af den tur - og nåede rettidigt hjem til jul.

På Skovridergården havde der været liggende gæster i julen, bl.a. den dame der malede porcelæn, så der var kommet et par nye tallerkener i anretterskabet. Gæsterne rejste igen mellem jul og nytår. Omkring nytår var skovrideren udrejst et par dage, og nytårsaften bød fru Lassen mig ind i dagligstuen, da jeg havde spist, og drengene var kommet i seng. Vi fik kaffe og hørte radio med nytårsudsendelse og tale kl. 24, inden vi gik i seng. Det var en stille og rolig aften, som jeg virkelig nød.

Efter nytår skulle vi have gulvet i havestuen slebet af og poleret op. Vi havde fine bonede parketgulve. Om aftenen den 17. januar 1943 gik fru og jeg og ryddede møbler ud, da maleren skulle komme næste dag. Pludselig hørte vi flylarm og skud. Lyset blev slukket i en fart, for mørklægningsgardinerne var ikke trukket ned. Få sekunder senere stoppede motorlarmen, og vi hørte braget, da flyet styrtede ned i nærheden. Alle gik ud i gården, og et øjeblik efter kom en person hurtigt gående ind i gården. Det var l. piloten, som var kommet ned i faldskærm i nærheden af gården. Han ville vide, hvor langt der var til Sverige, men da skovrideren fortalte, at han både skulle over Storebælt og Øresund, opgav han at prøve. I øvrigt lå der et lag nysne, så han ville være alt for let at spore. Han gik med ind og fik lidt mad og kaffe, inden han blev hentet af det danske politi efter ca. 2 timer. At det varede så længe, skyldtes skovriderens uvilje mod at ringe til politiet. Der var ekstra klokke på telefonen, og jeg undrede mig over, at vi ikke hørte den. Der gik nok tre kvarter, hvorefter skovride-

Vingen af den nedskudte maskine, styrtet 17. januar 1943 kl. ca. 22, fotograferet den 19. januar

ren kom ind i stuen og sagde til piloten: »Jeg kan ikke ringe. Vil du ikke prøve, om du kan klare det?« Den unge pilot mente ikke, han havde en chance, ukendt som han var med forholdene, sneen ville jo røbe, hvor han gik hen. Ca. en halv time efter opringningen kom 2 tyske soldater og en dansk vejviser og hentede ham. Jeg ved, at der fra Skovridergården blev sendt Røde Kors pakker med bl.a. bøger til Ian Brownley i krigsfangelejren.

Aftenen efter gik jeg sammen med en del andre unge hen til flyvraket, der havde lavet et stort hul i jorden på Mørkholtgårds mark. De fire forbrændte besætningsmedlemmer sad endnu i vraket som mumier. Det var en barsk oplevelse for en 17-årig pige, og det rokkede lidt ved min tryghed i skoven, hvor jeg altid gik selv de sidste to km. Flydelene var spredt vidt omkring, og den ene vinge lå på stranden lige neden for gårdens have, og haleroret lå i den nederste del af haven.

Resten af vinteren gik med indendørssystemer.

Jeg hjalp også med stopning af strømper og småreparationer af vasketøj. Da foråret kom, blev der udover de daglige gøremål også havearbejde at gå i gang med. Der blev sat kartofler og jordskokker og sået grønsager til sommeren og næste vinters forbrug. Børnene ville også være med, så der blev gravet et lille stykke, hvor de selv fik lov at så radiser og sommerblomster.

Om sommeren kom der besked om, at Kauko - den ældste af drengene - skulle tilbage til sit hjem i Finland, da han havde nået skolealderen og skulle i finsk skole. Der var et par måneder til at forberede ham på det. Han havde været i Danmark i ca. 3 år og kunne ikke det finske sprog mere. Hans hjem var fattigt, vidste fru. Faderen var invalid fra Vinterkrigen, og der var flere små søskende, som han aldrig havde set.

Den 22. september 1943 blev han sendt med toget fra Kolding Banegård, hvor jeg fik lov at være med for at vinke farvel til ham. Hvor må det være svært for en lille 7-årig dreng at komme hjem til et sprog og hjem, han slet ikke kendte. Det gik da heller ikke godt. Han kunne slet ikke falde til, og inden jeg rejste derfra, bad forældrene om at han måtte komme tilbage igen. Det blev der selvfølgelig sagt ja til. Senere hørte jeg, at han var druknet i en våge i isen, kort før han skulle rejse til Danmark, så han kom aldrig tilbage. Det var en trist meddelelse at få.

Den 1. november 1943 var jeg flyttet til en ny plads på Mols. Jeg har altid tænkt tilbage på det år med stor glæde; men jeg var nok heldig at få en virkelig god og lærerig plads dengang.

I år har jeg igen haft en god oplevelse i tilknytning til min tid på Skovridergården. Jeg fik lov at være med, da Ian Brownley - den unge pilot fra 1943 - sammen med sin kone deltog ved afslørin-

Kauko og Vecko på Kolding Banegård, september 1943

gen af mindestenen for flystyrtet opsat af Lokalhistorisk Forening på Mørkholtvej. Det var spændende at hilse på ham og dejligt at høre ham fortælle, at han mente, han havde haft et godt liv indtil nu. Jeg skænkede en kop kaffe for ham. Det var så den anden kop kaffe, du har skænket for mig i 52 år, sagde han. Så der var vel egentlig ikke noget at sige til, at vi ikke rigtig kunne genkende hinanden.